

Sygn. akt III USK 337/21

POSTANOWIENIE

Dnia 19 stycznia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z odwołania A. J.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S.

o prawo do zasiłku chorobowego, świadczenia rehabilitacyjnego i zwrot nienależnie pobranego świadczenia,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 19 stycznia 2022 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w S.

z dnia 26 listopada 2020 r., sygn. akt IV Ua [...],

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

**2. zasądza od odwołującej się na rzecz organu rentowego
kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów
zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 26 listopada 2020 r., sygn. akt IV Ua (...) Sąd Okręgowy w S. w wyniku apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. zmienił wyrok Sądu Rejonowego w S. z 10 czerwca 2019 r., sygn. akt IV U (...) w ten sposób, że oddalił odwołanie w zakresie ustalającym obowiązek zwrotu przez odwołującą się A. J. pobranego zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego w kwocie 97.913,42 zł, a w części dotyczącej odsetek umorzył postępowanie, a także obciążył odwołującą się kosztami postępowania.

Decyzją z 12 lutego 2019 r., zmienioną częściowo decyzją z 28 marca 2019 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. odmówił ubezpieczonej A. J. prawa do zasiłku chorobowego za okres od 1 czerwca 2015 r. do 29 czerwca 2015 r., od 28 lipca 2015 r. do 23 sierpnia 2015 r., od 17 października 2016 r. do 13 lipca 2017 r., uchylił decyzję z 25 sierpnia 2017 r. i odmówił prawa do świadczenia rehabilitacyjnego za okres od 14 lipca 2017. do 20 sierpnia 2017 r. oraz zobowiązał ubezpieczoną do zwrotu nienależnie pobranych za te okresy świadczeń w kwocie 97.913,42 zł wraz z odsetkami ustawowymi. Organ rentowy wskazał, że skarżąca prowadząc działalność gospodarczą, w okresie korzystania z zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego wielokrotnie wypisywała swoim pracownikom polecenia wyjazdów służbowych, wykonując w ten sposób pracę zarobkową. Nienależnie pobrane, zdaniem organu rentowego, świadczenia z ubezpieczenia chorobowego podlegają więc zwrotowi wraz z odsetkami, gdyż ubezpieczona świadomie wprowadziła w błąd organ rentowy.

W odwołaniu od powyższej decyzji ubezpieczona A. J. wniosła o jej zmianę i przyznanie jej prawa do spornych świadczeń oraz ustalenie, że nie ma ona obowiązku ich zwrotu wraz z odsetkami. Podniosła, że kwestionowane przez organ rentowy polecenia wyjazdów służbowych podpisywała „*in blanco*”, składając tylko na nich podpis i to poza okresami, kiedy była niezdolna do pracy. W pozostałym zakresie wypełniał je jej mąż. Zaznaczyła też, że nie została przez organ rentowy pouczona o braku prawa do pobierania spornych świadczeń.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniosł o jego oddalenie, podtrzymując argumentację z uzasadnienia zaskarżonej decyzji.

Wyrokiem z 10 czerwca 2019 r., sygn. akt IV U (...) Sąd Rejonowy w S. zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S. z 12 lutego 2019 r. w ten sposób, że ustalił, iż A. J. nie ma obowiązku zwrotu pobranego zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego w kwocie 97.913,42 zł wraz z odsetkami, a w pozostałym zakresie odwołanie oddalił i zniósł wzajemnie koszty procesu między stronami.

Apelację od tego wyroku wniosł organ rentowy, zarzucając mu naruszenie art. 233 § 1 k.p.c.; art. 84 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 i pkt 2 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2020 r., poz.266).

Sąd Okręgowy uznał apelację za uzasadnioną i zmienił zaskarżony wyrok.

Sąd drugiej instancji wskazał, że Sąd pierwszej instancji nieprawidłowo ocenił, że w przypadku ubezpieczonej nie można mówić o świadomym wprowadzeniu w błąd organu rentowego. Sąd Rejonowy podniósł, że w realiach sprawy zachowanie ubezpieczonej nie cechowało się złą wolą, gdyż charakter wykonywanych przez nią czynności, tj. wypełnianie kilku rubryk formularza polecenia wyjazdu służbowego i opatrzenie go podpisem, a zatem czynności rutynowych, każdorazowo krótkotrwałych i stanowiących wycinek czynności podejmowanych przez przedsiębiorcę, był tego rodzaju, że ubezpieczona mogła nie mieć świadomości, że przekracza granicę pozwalającą na uznanie jej za nadal niezdolną do pracy i co za tym idzie, że celowo ukrywała przed organem rentowym swój rzeczywisty stan zdrowia. W przekonaniu Sądu Okręgowego takie stanowisko Sądu Rejonowego jest nietrafne, a ponadto taka ocena czynności podejmowanych przez ubezpieczoną w okresie orzeczonej niezdolności do pracy jest sprzeczna z oceną tego samego Sądu w zakresie, w jakim Sąd Rejonowy stwierdził, że ubezpieczona wypełniając formularz polecenia wyjazdu służbowego i opatrując go podpisem wydawała w istocie kierowcy polecenie wykonania określonego transportu drogowego, co należy do istoty prowadzonej przez nią działalności gospodarczej i zmierza do uzyskania przychodu. Wskazując na takie działanie ubezpieczonej Sąd Rejonowy stwierdził, że ubezpieczona wykonywała zarobkową w rozumieniu art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej, co skutkowało utratą przez nią prawa do zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego i w konsekwencji do oddalenia przez ten Sąd odwołania ubezpieczonej od decyzji organu rentowego w części ustalającej brak prawa zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego.

W przekonaniu Sądu Okręgowego nieuzasadnione było przypuszczenie Sądu pierwszej instancji, że ubezpieczona mogła nie mieć świadomości, że wypełniając (wielokrotnie, gdyż łącznie 74 razy) - w okresie korzystania ze zwolnienia lekarskiego i świadczenia rehabilitacyjnego - druk polecenia wyjazdu służbowego wprowadza w błąd organ rentowy co do istnienia po jej stronie przesłanek nabycia prawa do tych świadczeń. Organ rentowy trafnie wskazał, że okolicznością powszechnie znaną jest, iż zwolnienie lekarskie potwierdzające niezdolność do wykonywania pracy ma na celu umożliwienie leczenia i służy

odzyskaniu zdolności do pracy. Osoba niezdolna do pracy i wnioskująca o wypłatę świadczeń z ubezpieczenia chorobowego, a jednocześnie podejmująca w tym samym czasie aktywność mającą na celu uzyskanie dochodu, wprowadza w błąd organ, który w oparciu o przesłankę niezdolności do pracy podejmuje wypłatę świadczeń mających na celu zrekompensowanie niemożności wykonywania pracy zarobkowej. W ocenie Sądu Okręgowego nie ma podstaw do przyjęcia, że ubezpieczona nie miała świadomości, że w okresie niezdolności do pracy i korzystania ze świadczeń z ubezpieczenia chorobowego nie można wykonywać czynności zarobkowych. Nie ma też podstaw do różnicowania sytuacji w zależności od rodzaju podejmowanych działań, szczególnie że w spornych okresach ubezpieczona wypełniła druki ponad 70 poleceń wyjazdów służbowych dla czterech różnych kierowców. Nie była to zatem sytuacja incydentalna jak również wymuszona okolicznościami, skoro jak wynika z zeznań ubezpieczonej i świadka J. J., w okresie orzeczonej niezdolności ubezpieczonej do pracy, firmą ubezpieczonej zajmował się mąż ubezpieczonej J.J.

Powyższy wyrok Sądu Okręgowego zaskarżyła skargą kasacyjną odwołująca się w całości.

Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania oparto na podstawach przyjęcia skargi do rozpoznania określonych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 (występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego) oraz pkt 4 (oczywista zasadność skargi kasacyjnej) k.p.c.

Strona skarżąca wskazała, że w sprawie występują istotne zagadnienie prawne dotyczące tego:

- czy każde nawet drobne czynności dokonane w trakcie zwolnienia lekarskiego, które nie mają charakteru incydentalnego i nie są wymuszone okolicznościami sprawy prowadzące do utraty prawa do zasiłku powodują również konieczność ich zwrotu jako świadczeń nienależnie pobranych.

- czy osobie, która w trakcie pobierania zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego w trakcie zwolnienia lekarskiego, która przekazała na ten czas większość swoich obowiązków do prowadzenia działalności gospodarczej można przypisać złą wolę i celowe wprowadzenie organu rentowego w błąd w sytuacji

osobistego wykonywania nieznacznej części obowiązków z działalności gospodarczej, które nie wpływają negatywnie na jej stan zdrowia.

- czy w sprawie o zwrot nienależnie pobranego świadczenia z ubezpieczenia społecznego, o której mowa w art. 84 ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych Sąd orzekający powinien dokonać różnicowania sytuacji płatnika składek w zakresie jego świadomości w zależności od rodzaju podejmowanych przy prowadzonej działalności gospodarczej działań.

Strona skarżąca wyjaśniła, że w niniejszej sprawie zachodzą istotne zagadnienia prawne dotyczące oceny świadomości osób pobierających świadczenie z ubezpieczeń społecznych w trakcie zwolnienia lekarskiego. W przedmiotowej sprawie na czas zwolnienia lekarskiego płatnik składek przekazała swojemu mężowi prawie wszystkie kompetencje do prowadzenia działalności gospodarczej w transporcie na czas jej nieobecności. W okresie niezdolności do pracy wypełniała jedynie formularze poleceń wyjazdów służbowych swoich pracowników- kierowców, w tym swojemu mężowi - kierowcy. Pozostałe obowiązki zostały przekazane mężowi. Wydaje się, że w orzecznictwie dotyczącym problematyki nienależnie pobranego świadczenia Sąd Najwyższy oceniał świadomość osób które w trakcie zwolnienia lekarskiego w dalszym ciągu prowadziły działalność gospodarczą w niezmienionym stopniu. Takie prowadzenie działalności oczywiście nie powinno mieć miejsca i słusznie stanowi przejaw świadomego wprowadzenia w błąd organu rentowego skutkującego obowiązkiem zwrotu pobranych świadczeń. Natomiast brakuje w orzecznictwie oceny świadomości osób, które w trakcie zwolnienia lekarskiego wykonywały jedynie ułamek swojej działalności, przy czym te czynności nie miały charakteru incydentalnego ani nie były wymuszone okolicznościami. Wynikały bowiem z niewiedzy osób prowadzących działalność gospodarczą. Celowym jest zatem rozstrzygnięcie, czy w takim przypadku można przypisać im złą wolę.

Strona skarżąca podniosła również oczywistą zasadność przedmiotowej skargi kasacyjnej. Płatnikowi składek bowiem nie sposób przypisać złej woli rozumianej jako chęć wprowadzenia organu rentowego w błąd co do okoliczności uzasadniających przyznanie prawa do zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego. Płatnik składek była świadoma niemożności wykonywania pracy

w okresie niezdolności i z tego względu prawie całość obowiązków na czas rekonwalescencji przekazała swojemu mężowi J.J. Będąc w uzasadnionej nieświadomości wypisywała w okresach niezdolności do pracy formularze poleceń wyjazdów służbowych, a zatem nie sposób przypisać jej zamiaru bezpośredniego lub ewentualnego w trakcie pobierania świadczeń. Gdyby płatnik składek miała świadomość, iż czynności przez nią wykonane mogą zostać przez organ rentowy zakwestionowane to z pewnością również tą część działalności przekazałaby do prowadzenia na okres choroby mężowi J.J.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o:

- 1) odmówienie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;
 - 2) zasądzenie od ubezpieczonej na rzecz organu rentowego zwrot kosztów zastępstwa procesowego za postępowanie kasacyjne według norm przepisanych;
- ewentualnie o:
- 3) oddalenie skargi kasacyjnej;
 - 4) zasądzenie od ubezpieczonej na rzecz organu rentowego zwrot kosztów zastępstwa procesowego za postępowanie kasacyjne według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna ubezpieczonej nie kwalifikuje się do przyjęcia jej do merytorycznego rozpoznania. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie (1) występuje istotne zagadnienie prawne, (2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, (3) zachodzi nieważność postępowania lub (4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Wniesiona w sprawie skarga kasacyjna zawiera wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania uzasadniony w ten sposób, że w sprawie występuje istotne

zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) oraz skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.). Nie można jednak uznać, że skarżąca wykazała istnienie przesłanek przyjęcia skargi do rozpoznania określonych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c.

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa. W świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego dotyczącego przyczyny przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na występujące w sprawie istotne zagadnienie prawne polega na sformułowaniu samego zagadnienia wraz ze wskazaniem konkretnego przepisu prawa, na tle którego to zagadnienie występuje oraz wskazaniu argumentów prawnych, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, w tym także na sformułowaniu własnego stanowiska przez skarżącego. Wywód ten powinien być zbliżony do tego, jaki jest przyjęty przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 k.p.c. (postanowienie Sądu Najwyższego z 9 maja 2006 r., V CSK 75/06, LEX nr 1102817). Analogicznie należy traktować wymogi konstrukcyjne samego zagadnienia prawnego, formułowanego w ramach przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. oraz jego związek ze sprawą i skargą kasacyjną, która miałaby zostać rozpoznana przez Sąd Najwyższy. Zagadnienie prawne powinno, przede wszystkim, być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571), a jednocześnie być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 15 października 2002 r., III CZP 66/02, LEX nr 57240; z 22 października 2002 r., III CZP 64/02, LEX nr 77033 i z 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, LEX nr 478179) i pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą, co oznacza, że sformułowane zagadnienie prawne musi mieć wpływ na rozstrzygnięcie danej sprawy (postanowienia Sądu Najwyższego: z 13 lipca 2007 r.,

III CSK 180/07, LEX nr 864002; z 22 listopada 2007 r., I CSK 326/07, LEX nr 560504), a w końcu, dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście istotne (poważne) wątpliwości.

Zagadnienia prawne sformułowane w niniejszej sprawie nie mają charakteru istotnych zagadnień prawnych, które uzasadniałyby przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowany jest pogląd, że złożenie przez osobę wykonującą w okresie zwolnienia lekarskiego pracę zarobkową zaświadczenia o niezdolności do pracy jest równoznaczne ze złożeniem wniosku o zasiłek chorobowy w sytuacji oczywiście nieuzasadniającej powstania prawa do tego świadczenia, co jest wprowadzeniem w błąd organu rentowego w rozumieniu art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej, prowadzącym do konieczności uznania pobranych w ten sposób świadczeń za nienależne i podlegające zwrotowi po myśli art. 84 ust. 1 ustawy systemowej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 13 czerwca 2019 r., III UK 157/18, LEX nr 2688343). Podobnie Sąd Najwyższy wielokrotnie wyjaśniał, że ubezpieczony, który prowadzi działalność gospodarczą w okresie orzeczonej niezdolności do pracy, świadomie wprowadza organ rentowy w błąd, co do istnienia podstawy wypłaty zasiłku chorobowego. Zasiłek chorobowy wypłacony takiemu ubezpieczonemu jest świadczeniem nienależnie pobranym (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 30 września 2020 r., I UK 98/19, LEX nr 3067436; z 3 grudnia 2019 r., I UK 285/18, LEX nr 2779501 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 15 kwietnia 2021 r., III USK 94/21, LEX nr 3182014). Podkreślić należy, że osoba, która otrzymuje zwolnienie lekarskie z powodu niezdolności do pracy ma świadomość wynikającą z istoty tego zwolnienia, że w trakcie orzeczonej niezdolności do pracy nie może wykonywać działalności zarobkowej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 19 lutego 2021 r., I USKP 12/21, OSNP 2021 nr 12, poz. 139).

Problem prawny, którego dotyczą sformułowane przez pełnomocnika skarżącej zagadnienia prawne sprowadza się do przyjęcia, że prowadzenie działalności zarobkowej w okresie zwolnienia lekarskiego przez odwołującą się powinno być łagodniej traktowane, bowiem wykonywała ona jedynie jednorodnjajowe czynności, stanowiące niewielką część działalności gospodarczej. Jednak skarżący pomija, że nie były to jedynie incydentalne działania o charakterze

technicznym, bowiem nie sprowadzały się jedynie do złożenia podpisu pod dokumentem przygotowanym przez inną osobę, wręcz przeciwnie, dotyczyły one sporządzenia dokumentu, który stanowił wyraz woli pracodawcy wydania określonego polecenia pracownikowi, zatem niewątpliwie skarżąca musiała mieć świadomość, że jest to element (i to dość istotny) prowadzenia działalności gospodarczej, w ramach której zatrudnia się pracowników.

Przedstawione zagadnienia prawne, w okolicznościach niniejszej sprawy, znajdują już zatem rozstrzygnięcie w istniejącym orzecznictwie Sądu Najwyższego.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto także, że przesłanka oczywistej zasadności skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) spełniona jest wówczas, gdy zachodzi niewątpliwa, widoczna na pierwszy rzut oka, tj. bez konieczności głębszej analizy, sprzeczność orzeczenia z przepisami prawa nie podlegającymi różnej wykładni (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004, nr 6, poz. 100; z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49). Musi być zatem oczywiste, że ma miejsce kwalifikowana postać naruszenia prawa, zauważalna *prima facie* przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, która przesądza o wadliwości zaskarżonego orzeczenia w stopniu nakazującym uwzględnienie skargi (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z 24 lutego 2012 r., II CSK 225/11, niepubl.; z 23 listopada 2011 r., III PK 44/11, niepubl.). Powołanie się na przesłankę zawartą w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zobowiązuje przy tym skarżącego do przedstawienia wyводу prawnego, uzasadniającego jego pogląd, że skarga jest oczywiście uzasadniona, przy czym, o ile dla uwzględnienia skargi kasacyjnej wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla jej przyjęcia do rozpoznania konieczne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274).

W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie przedstawiono żadnej argumentacji, która mogłaby przemawiać za przyjęciem, że skarga kasacyjna jest w niniejszej sprawie oczywiście uzasadniona. Ponadto, strona skarżąca upatruje występowania istotnych zagadnień prawnych i

oczywistości skargi kasacyjnej w tych samych okolicznościach, co stanowi istotny błąd logiczny sformułowanej skargi kasacyjnej, bowiem coś, co jest wątpliwe nie może zarazem być oczywiste.

Stwierdzając, że nie zachodzą przyczyny przyjęcia skargi, określone w art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy postanowił zgodnie z art. 398⁹ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów oparto na § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1804).